

ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ ԵՎ ՖԻՆԱՆՍՆԵՐ

ԱՐՏԱԿ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍԻ ԱՅԱՆՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան

տնտեսագիտության ինստիտուտի ասպիրանտ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԶԵՐՄՈՑԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ԻՆՔՆԱՐԺԵՔԻ ՄԵՋ ՓՈՓՈԽՈՒՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կազմակերպությունների ֆինանսները խոշոր հաշվով կարելի է դիտարկել որպես վերջիններիս արտադրական, աշխատանքային և մնացած բոլոր ֆոնդերի պլանավորման և կառավարման մեկ ամբողջություն¹: Ցանկացած արտադրական և առևտրային գործունեություն ընդունված է սկսել գործարար ծրագրի կազմմամբ: Գործարար ծրագրերը հարկավոր են ինչպես ներդրողներին՝ հասկանալու համար նոր ստեղծվող կամ արդեն գործող ձեռնարկության ներկա և սպասվող ֆինանսական վիճակը, այնպես էլ այն ֆինանսական կառույցներին, որոնցից գործարարը ցանկանում է ներգրավել փոխառու միջոցներ²: Ավանդաբար գործարար ծրագրերին կարելի է վերագրել երեք հիմնական հատկանիշներ³.

- կազմակերպության գործընթացների և գործառույթների հերթականության պլանավորում,
- կազմակերպության՝ նախապես պլանավորված գործընթացների և գործառույթների նկատմամբ վերահսկողության իրականացում,
- իրացման գործընթացի կազմակերպման օժանդակություն:

Ինչպես բոլոր կազմակերպություններում, այնպես էլ ջերմոցային տնտեսություններում գործարար ծրագրերի կազմումը և հետևողական մոնիթորինգային աշխատանքները կարևոր նշանակություն ունեն: Հայաստանյան արդյունաբերական ջերմոցային տնտեսությունների համար հատկապես գործարար ծրագրի կազմումը իրենից բավականին մեծ կարևորություն է ներկայացնում, քանի որ տեղական կազմակերպությունները հիմնականում անհրաժեշտ դրամական միջոցները ներգրավում են ֆինանսական կառույցներից, ուստի անհրաժեշտություն է առաջանում մանրամասն վերլուծության ենթարկել ներդրումային, արտադրական և այնուհետ իրացման գործընթացները:

Մենք Հայաստանի ագրարային-արդյունաբերական ոլորտում առաջատար կազմակերպություն հանդիսացող⁴ «Հայկական բերքի առաջնորդան կենտրոն» ՓԲԸ աշխատանքային խմբով վերլուծության ենք ենթարկել արդյունաբերական ջերմոցային տնտեսություններին վերաբերող մի շարք գործարար ծրագրեր (այդ թվում ՀՀ-ում գործնականապես ներդրված և արդեն իսկ գործող ծրագրեր), դիտարկել ենք ժամանակակից տեխնոլոգիաներով աշխատող ջերմոցային տնտեսությունների արտադրանքի ինքնարժեքի մեջ ներառվող հիմնական ծախսային հոդվածները: Վերլուծության ժամանակ կատարել ենք ջերմոցային տնտեսությունների որոշակի տարանջատում ըստ իրենց արտադրական տարածքների, որպեսզի մասշտաբային ազդեցությունները առավել ակնհայտ երևան: Այդ նպատակով որպես հետազոտության առարկա վերցրել ենք 10,560 ք/մ, 40,550 ք/մ և 100,000 ք/մ աճեցվող տարածքով ժամանակակից ջերմատնային տնտեսությունների գործարար ծրագրերը:

Վերլուծության ենթարկելով վերոնշյալ գործարար ծրագրերը՝ հասկանալի դարձավ, որ արտադրական ջերմատնային տնտեսություններում ծախսերը իրենց բնույթով հիմնականում լինում են փոփոխուն և հաստատուն: Զերմոցային տնտեսություններում փոփոխուն համարվում

¹ C. Paramasivan, T. Subramanian, Financial management, 264 page, 9page.

² Баринов В. А., Бизнес Планирование, М. 2003, 272с., стр. 5.

³ S. Lawrence, F. Moyes, Writing a successful business plan, University of Colorado at Boulder, 2004, 34 page, page 2.

⁴ ՀՀ Կառավարության որոշում N 1516-Ս, 27.10.2011թ.:

են այն ծախսերը, որոնք անմիջապես կապված են մշակաբույսերի աճեցման հետ և ուղղակիորեն վերագրելի են վերջիններիս ինքնարժեքին¹: Հաստատուն ծախսերը ջերմատներում այն ծախսերն են, որոնք կատարվում են անկախ այն հանգամանքից, թե արտադրական գործընթաց առկա է ջերմատանը, թե ոչ²:

Փոփոխուն ծախսերը իրենց մեջ ներառում են ծախսերի հետևյալ հիմնական հոդվածները.

- արտադրական աշխատակազմի աշխատավարձ,
- պարարտանյութերի գծով ծախս,
- ջեռուցման գծով ծախս,
- էլեկտրաէներգիայի գծով ծախս,
- ջրի գծով ծախս
- բույսերի պաշտպանության միջոցների գծով ծախս

Առավել մանրամասն ներկայացնենք վերոնշյալ ծախսային հոդվածները.

Արտադրական անձնակազմի աշխատավարձ

10,560 ք/մ աճեցվող տարածք ունեցող ժամանակակից ջերմատնային տնտեսություններում 1 ք/մ արտադրական տարածքի տարեկան միջին բերքատվությունը հավասար է մոտավորապես 36,3 կգ/քմ: Տարեկան 383,328 կգ բանջարեղեն արտադրելու համար անհրաժեշտ են 15 բուսաբույծ-բանվորներ՝ միջինը 200,000 դրամ ամսական աշխատավարձով, որոնք զբաղվում են բերքի մշակման, անհրաժեշտ որակի և քանակի բերքի ստացման աշխատանքներով:

40,550 ք/մ աճեցվող տարածքով ժամանակակից ջերմատնային տնտեսության 1 ք/մ-ի տարեկան միջին արտադրողականությունը կազմում է 55 կգ: Տարեկան մոտավորապես 2,230,250 կգ բանջարեղենային բերքի արտադրության համար անհրաժեշտ է 75 բուսաբույծ-բանվոր՝ միջինը 200,000 դրամ ամսական աշխատավարձով:

100,000 ք/մ աճեցվող տարածքով ժամանակակից ջերմատնային տնտեսության 1 ք/մ-ի տարեկան միջին արտադրողականությունը կազմում է 51 կգ: Տարեկան մոտավորապես 5,100,000 կգ բանջարեղենային բերքի արտադրության համար անհրաժեշտ է 150 բուսաբույծ-բանվորներ, 10 բանվոր, ինչպես նաև 2 վարորդներ (աղյուսակ 1):

Աղյուսակ 1

Ժամանակակից ջերմոցային տնտեսությունների արտադրական անձնակազմի գծով ծախսերը

Արտադրական անձնակազմի հաստիքների անվանումները	Ջերմատների արտադրական տարածքների մակերեսները, ք/մ								
	10,560			40,550			100,000		
	Աշխատողների քանակ	Մեկ աշխատողի միջին ամսական աշխատավարձ, ներառյալ հարկերը	Տարեկան աշխ. ֆոնդ	Աշխատողների քանակ	Մեկ աշխատողի միջին ամսական աշխատավարձ, ներառյալ հարկերը	Տարեկան աշխ. ֆոնդ	Աշխատողների քանակ	Մեկ աշխատողի միջին ամսական աշխատավարձ, ներառյալ հարկերը	Տարեկան աշխ. ֆոնդ
Բուսաբույծ-բանվորներ	15	200,000	36,000,000	75	200,000	180,000,000	150	200,000	360,000,000
Բանվորներ	-	-	-	-	-	-	10	180,000	21,600,000
Վարորդներ	-	-	-	-	-	-	2	200,000	4,800,000
Ընդամենը	15	200,000	36,000,000	75	200,000	180,000,000	162	198,765	386,400,000

¹ http://www.agmrc.org/media/cms/p2257_47C17DE16225E.pdf, 06.02.2016

² J. A. Biernbaum, Greenhouse crop production: counting costs and making cents, 1998, 12 pages, page 1.

Եթե նայենք արտադրական ծախսերի աճի դինամիկային ջերմատան ընդհանուր մակերեսի ավելացման և ընդամենը բերքատվության ավելացման բովանդակության մեջ, ապա կտեսնենք, որ ջերմատան մակերեսի 3.84 անգամ ավելացման պարագայում (10,560 ք/մ-ից 40,550 ք/մ) ընդհանուր արտադրական ծախսերը ավելանում են 5 անգամ (36 մլն-ից 180 մլն), իսկ ջերմատան մակերեսի 2.47 անգամ (40,550 ք/մ-ից 100,000 ք/մ) ավելացման դեպքում նույն ցուցանիշը հավասար է 2.15 (180 մլն-ից 386.4 մլն):

Պարարտանյութերի գծով ծախս

Գոյություն ունեն մշակաբույսերին տրվող պարարտանյութերի քանակի հաշվարկման երկու հիմնական եղանակներ. առաջին տարբերակում հաշվարկում են հողում առկա սննդատարրերի փաստացի քանակության և մշակաբույսին անհրաժեշտ սննդարար տարրերի ընդունված օպտիմալ քանակության տարբերությունը, երկրորդ տարբերակում հաշվարկվում է նախատեսված բերքի համար պահանջվող սննդատարրերի քանակությունը՝ հաշվի առնելով բույսի՝ տրված և հողում փաստացի առկա պարարտանյութերի անհրաժեշտ քանակությունները¹:

Փորձը ցույց է տալիս, որ արտադրական ջերմոցային տնտեսություններում 1 ք/մ արտադրական տարածքի համար պարարտանյութերի միջին տարեկան ծախսը կազմում է մոտավորապես 1500-1600 դրամ: Պարարտանյութերի գծով ծախսերը հաշվարկելու պարագայում կարելի է ընդգծել որակյալ պարարտանյութերի կիրառման արդյունավետության փաստը, քանի որ վերջինս էական ազդեցություն է ունենում վերջնական արտադրանքի ինչպես որակական, այնպես էլ քանակական հատկանիշների վրա: Ոռոգման համակարգում սուբստրատների կիրառման պարագայում ջրաթափանցելիությունը բարձր է, օրվա ընթացքում մի քանի անգամ կատարվում են ջրումներ, և առաջանում է դրենաժացված ջրերի մեծ քանակ: Ուստի, ջերմատան ծավալներից և բավարար ներդրումային կապիտալի առկայությունից ելնելով նպատակահարմար է ներդնել դրենաժացված ջրերի հեռացման համակարգ: Դրենաժացված ջրերում պարունակվում են մեծ քանակությամբ պարարտանյութեր, հետևաբար ցանկալի է ունենալ նաև դրենաժացված ջրերի ռեցերկուլյացիոն (կրկնակի օգտագործման) համակարգ: Վերջինս հնարավորություն կտա դրենաժային ջրերը ֆիլտրել և կրկնակի օգտագործել՝ այսպիսով մոտավորապես 20%-ով կրճատելով պարարտանյութերի ծախսը: Առանց տվյալ համակարգի խորհուրդ չի տրվում դրենաժային ջրերը օգտագործել, քանի որ վերջիններիս մեջ խախտված է լինում պարարտանյութերի օպտիմալ համամասնությունը: Ռեցերկուլյացիոն համակարգերի շուկայական գները տատանվում են 130,000-170,000 եվրոյի սահմաններում:

Ջեռուցման գծով ծախս

Ջերմատան ջեռուցումը մշակաբույսերի աճի և զարգացման կարևոր նախապայմաններից է: Դեռևս նախագծման փուլում հաշվի առնելով տարածաշրջանի կլիմայական պայմանները, մշակաբույսերի կազմը և դրանց համար անհրաժեշտ ջերմային ռեժիմները և ջերմատան չափերը՝ որոշվում է տվյալ տարածաշրջանում ջերմատան ջեռուցման տնտեսապես նպատակահարմար և արդյունավետ տարբերակը²: Հայաստանյան արդյունաբերական ջերմոցային տնտեսությունների փորձը ցույց է տալիս, որ այստեղ տնտեսապես առավել նպատակահարմար է ջեռուցման գազային կաթսայի³ օգնությամբ ջրի տաքացման և այդ ջերմությունը ջեռուցման ցանցով ջերմատան օդին փոխանցելու մեթոդը⁴: Հայաստանյան կլիմայի համար առավել նպատակահարմար է ջերմատանը ծածկել պոլիէթիլենային երկշերտ թաղանթով: Այս պարագայում համապատասխան օդանդիչի միջոցով ջերմատան ներքին օդը կարող է մղվել ծածկի երկու շերտերի միջև:

¹ «Բի Էս Սի» Բիզնեսի աջակցման կենտրոն ՄՊԸ, Ջերմոցային տնտեսություններ, կառուցման, շահագործման և մշակության հիմունքներ, Երևան, 2015, 125 էջ, էջ 58:

² Երեք Ար ստրատեգիա ՄՊԸ, ՀՀ-ում առկա ջերմոցային տնտեսությունների մասին հաշվետվություն, Երևան, 2012, էջ 126, 194 էջ:

³ Տնտեսապես առավել ձեռնտու է ժամանակակից կաթսայի տեղադրումը, որի ՕԳԳ հավասար է 98-99%:

⁴ Ջեռուցման կաթսայի օգնությամբ ջրի տաքացման մեթոդը նպատակահարմար է օգտագործել մեծ ջերմատներում, որտեղ մոնտաժվող ջեռուցման խողովակաշարը ապահովում է ամբողջ տարածքի հավասարաչափ ջեռուցում:

Այսպիսով ջերմատան ներքին տաք օդը անմիջապես չի շփվի արտաքին սառը օդի հետ, և տեղի կունենա ջեռուցման ծախսերի 20-30%-ով տնտեսում:

1 ք/մ-ի համար հայաստանյան արդյունաբերական ջերմոցային տնտեսությունները միջինում տարեկան ծախսում են 40-45 խ/մ բնական գազ, ընդ որում այս մեծության մոտավորապես 70%-ը բաժին է ընկնում նոյեմբեր-մարտ ամիսներին, 30%-ը՝ ապրիլ-հոկտեմբեր ամիսներին: Հայաստանում արդյունաբերական ջերմոցային տնտեսությունները ամսական կտրվածքով հիմնականում սպառում են 10 հազ խ/մ և ավելի բնական գազ, ուստի մեկ խ/մ-ի համար սակագինը կազմում է 111.9477 դրամ (առանց ԱԱՀ):¹

Էլեկտրաէներգիայի գծով ծախս

Ջերմատան էլեկտրաֆիկացումը նախատեսված է լուսավորության, ջեռուցման, օդափոխության, ոռոգման և այլ համակարգերի աշխատանքները ապահովելու համար: Գրագետ էլեկտրաֆիկացումը հատկապես կարևոր է այն ջերմատներում, որտեղ իրականացվում է մշակաբույսերի ձմեռային մշակություն, ուստի արհեստական ձևով օրվա տևողությունը երկարացնելու և մշակաբույսերի աճը կարգավորելու համար տեղադրվում են լրացուցիչ լուսավորության սարքավորումներ: Լրացուցիչ լուսավորությունը հարկավոր է նաև այն ջերմատներին, որտեղ աճեցվում են սաժիլներ, քանի որ վերջինս նպաստում է դրանց արագ աճին: Միջազգային փորձը ցույց է տալիս, որ ջերմատների լրացուցիչ լուսավորության համար առավել արդյունավետ է հատուկ էներգաէֆեկտով (խնայող) լյումինիսցենտային (ESL/ՇՀԼ) և նատրիումային (ՄՀԿԼ) լամպերը, որոնք հնարավորություն են տալիս կրճատել շահագործման և էլեկտրաէներգիայի ընթացիկ ծախսերը²:

Էլեկտրաէներգիայի ծախսը շատ հարաբերական է արտադրական ջերմատներում՝ կախված մշակաբույսերի տեսակների ընտրությունից: Ուստի մենք մեր հաշվարկների մեջ ենթադրել ենք, որ 1 ք/մ-ի համար տարեկան կտրվածքով ծախսվում է 15 կՎ հոսանք, ընդ որում բոլոր սարքավորումները աշխատում են օրական 24 ժամ՝ օրվա բոլոր ժամերին միննույն հզորությամբ: ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի կողմից հաստատված էլեկտրական էներգիայի սակագնային պլանով արտադրական ջերմատները 1 կՎտ/Ժամ էլեկտրական էներգիան սպառում են ցերեկային ժամերին 33.15 դրամով (առանց ԱԱՀ), իսկ գիշերային ժամերին՝ 29.81 դրամով (առանց ԱԱՀ):³

Հաշվի առնելով Հայաստանի բնակլիմայական արդյունավետ պայմանները, արհեստական լուսավորության համար էլեկտրաէներգիայի ծախսը այստեղ բավականին կրճատվում է: Էլեկտրական էներգիայի ծախսերի կրճատման տարբերակներից է համարվում կոգեներացիոն համակարգի ներդրումը արտադրական ջերմատներում: Վերջինս հնարավորություն է տալիս ջեռուցման համար անհրաժեշտ էներգիայի ստացման հետ մեկտեղ ստանալ նաև ջերմատան էլեկտրաֆիկացման համար անհրաժեշտ էլեկտրական էներգիա:

Ջրի գծով ծախս

Ջերմատան կարևոր կառուցվածքներից է ոռոգման համակարգը: Կախված ջերմատանը մշակվելիք մշակաբույսերի տեսակներից՝ արտադրական ջերմատներում կիրառվում են ոռոգման հետևյալ համակարգերը⁴.

1. մակերեսային,
2. կաթիլային (այդ թվում՝ հիդրոպոնիկ),
3. անձրևային (այդ թվում՝ ցողարկման, մառախուղագոյացման):

¹ <http://www.psrc.am/am/sectors/gas/tariffs>

² «Բի Էս Սի» Բիզնեսի աջակցման կենտրոն ՍՊԸ, Ջերմոցային տնտեսություններ, կառուցման, շահագործման և մշակության հիմունքներ, Երևան, 2015, 125 էջ, էջ 33:

³ <http://www.psrc.am/am/sectors/electric/tariffs>

⁴ <http://agroitalservice.ru/zakrytyj-grunt/irrigatsiya/>, 06.02.2016

Տնտեսապես առավել նպատակահարմար է ջերմատներում կիրառել վերը նշված ոռոգման համակարգերից որևէ մեկը, այլ ոչ թե կոմբինացված համակարգեր, քանի որ վերջինիս դեպքում ոռոգման համակարգի արժեքը բարձր է լինում:

Ոռոգման համակարգում բարձր արդյունավետություն է ապահովում կաթիլային համակարգի կիրառումը: Եթե մշակությունը իրականացվում է սուբստրատային մեթոդով, կաթիլային համակարգը կրում է հիդրոպոնիկ ոռոգման նշանակություն, քանի որ բոլոր սննդարար նյութերը տրվում են ոռոգման համակարգով՝ ջրի միջոցով:

Վերջինս ունի մի շարք առավելություններ¹.

1. սննդարար նյութերը տրվում են անմիջապես բույսի արմատային համակարգին,
2. բույսի ստորին հատվածը և տերևները մնում են չոր, բարձր տոկոսայնությամբ պարարտանյութերի կիրառման դեպքում չեն լինում այրվածքներ,
3. ստեղծվում է բարենպաստ միկրոկլիմա՝ առանց օդի խոնավության կտրուկ ավելացման: Հնարավոր է դառնում բույսերի աճման և զարգացման յուրաքանչյուր փուլին համապատասխան տալ պարարտանյութերի և ջրի համապատասխան քանակություն,
4. պարարտանյութերն օգտագործվում են արդյունավետ և նպատակային:

1 ք/մ-ի համար հայաստանյան արդյունաբերական ջերմոցային տնտեսությունները միջինում ծախսում են 5,6 խ/մ բնական ջուր: Արտադրական ջերմոցային տնտեսությունների ջրի ծախսը համաձայն հաստատված սակագնի միջինում կազմում է 9,17 դրամ/խմ (առանց ԱԱՀ)²: Վերը նշված ռեցերկուլյացիոն համակարգի կիրառման դեպքում տնտեսվում է նաև ջրի գծով ծախսը մոտավորապես 30%-ով, քանի որ դրենաժային ջրերը կուտակվում և մասնակցում են նաև հաջորդ ջրապտույտին:

Բույսերի պաշտպանության միջոցների գծով ծախս

Այսօրվա կարևորագույն խնդիրներից մեկը բնակչությանն էկոլոգիապես մաքուր բանջարեղենով ապահովելն է, ինչը հնարավոր է միայն էկոլոգիապես մաքուր, քիմիական տարրեր չպարունակող բույսերի պաշտպանության միջոցների կիրառման պարագայում: Այս պարագայում հնարավորություն է տրվում նաև ապահովելու իրացման բավարար ծավալներ, հանդես գալ շուկայում բարձր որակի արտադրանքով և ապահովել իրացումից հասույթի ցանկալի մակարդակ: Այսօր զարգացած արդյունաբերական ջերմոցային տնտեսությունները կիրառում են բույսերի պաշտպանության մեխանիկական, քիմիական և կենսաբանական միջոցներ: Փորձը ցույց է տալիս, որ բույսերի պաշտպանության քիմիական միջոցների կիրառումը տնտեսապես արդյունավետ չէ, քանի որ վիրուսները ավելի արագ են ադապտացվում մշակաբույսերին, պաշտպանության միջոցների արդյունավետությունը որոշակի ժամանակ անց կորչում է, ինչպես նաև տարվա կտրվածքով ավելի շատ դրամական միջոցների ներդրումներ է պահանջում:

Վերլուծական աշխատանքները ցույց են տվել, որ թե՛ տնտեսապես, և թե՛ էկոլոգիապես նպատակահարմար է կիրառել բույսերի պաշտպանության ինտեգրացված եղանակներ (IPM: integrated pest management): Վերջինս ենթադրում է բույսերի պաշտպանության բիոլոգիական, քիմիական և մեխանիկական միջոցների համադրում³: Այս եղանակի կիրառման դեպքում, համաձայն փորձի, 1 ք/մ-ի համար հայաստանյան արդյունաբերական ջերմոցային տնտեսությունները միջինում ծախսում են 540 դրամ (առանց ԱԱՀ):

Ժամանակակից ջերմոցային տնտեսությունների ինքնարժեքի տարրը կազմող հիմնական ծախսային հոդվածների ցուցանիշները 1 ք/մ-հաշվով ներկայացված է աղյուսակի տեսքով (աղյուսակ 2):

¹ «Բի Էս Սի» Բիզնեսի աջակցման կենտրոն ՍՊԸ, Ջերմոցային տնտեսություններ, կառուցման, շահագործման և մշակության հիմունքներ, Երևան, 2015, 125 էջ, էջ 74:

² <http://www.psrc.am/am/sectors/water/tariffs>

³ <http://www.biocontrol.narod.ru/integra.htm>, 06.02.2016

Ժամանակակից ջերմոցային տնտեսությունների արտադրանքի ինքնարժեքի մեջ փոփոխուն ծախսումների կազմը

Ծախսային հոդվածի անվանումը	Ջերմատների արտադրական տարածքների մակերեսները, ք/մ					
	10560		40550		100000	
	Ընդամենը տարեկան ծախսեր, դրամ	Տարեկան ծախսեր, դրամ/ ք.մ	Ընդամենը տարեկան ծախսեր, դրամ	Տարեկան ծախսեր, դրամ/ ք.մ	Ընդամենը տարեկան ծախսեր, դրամ	Տարեկան ծախսեր, դրամ/ ք.մ
Արտադրական անձնակազմի աշխատավարձ	36,000,000	3,409	180,000,000	4,439	386,400,000	3,864
Պարարտանյութերի գծով ծախս	16,368,000	1,550	62,852,500	1,550	155,000,000	1,550
Ջեռուցման գծով ծախս	47,286,708	4,478	181,579,169	4,478	447,790,800	4,478
Էլեկտրաէներգիայի գծով ծախս	5,068,800	480	19,464,000	480	48,000,000	480
Ջրի գծով ծախս	542,277	51	2,082,324	51	5,135,200	51
Բույսերի պաշտպանության միջոցների գծով ծախս	5,702,400	540	21,897,000	540	54,000,000	540
Ընդամենը	110,968,186		467,874,993		1,096,326,000	

Հայաստանյան ջերմոցային տնտեսությունների համար կենսական նշանակություն ունի գործարար ծրագրերի կազմումը նախքան գործունեության սկիզբը, ծախսերի և, հատկապես փոփոխուն ծախսերի, նկատմամբ վերահսկողական միջոցառումների իրականացումը, որպեսզի վերջիններս կարողանան միջազգային շուկայում հանդես գալ որպես բավարար շահութաբերության մակարդակ ունեցող տնտեսություններ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԶԵՐՄՈՑԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐՏԱԴՐԱՆԵՐԻ ԻՆՔՆԱՐԺԵՐԻ ՄԵԶ ՓՈՓՈԽՈՒՄ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԱՐՏԱԿ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍԻ ԱՅԱՆՅԱՆ

ՀՀ ԳԱՄ Մ. Քոթանյանի անվան
տնտեսագիտության ինստիտուտի ասպիրանտ

Համառոտագիր

Հոդվածում առաջին հերթին ներկայացրել ենք այսօրվա շուկայական հարաբերությունների պայմաններում հայաստանյան ջերմատնային տնտեսություններում գործարար ծրագրերի կազմման անհրաժեշտությունը և կարևորությունը:

Այնուհետ մեր կողմից արված հետազոտական աշխատանքների արդյունքներով կատարել ենք ժամանակակից ջերմատնային տնտեսությունների արտադրանքների ինքնարժեքների մեջ հիմնական փոփոխություն ծախսումների վերլուծություն: Դիտարկել ենք փոփոխություն ծախսումների դինամիկաների փոփոխությունները 10560, 40550 և 100000 ք/մ արտադրական տարածքներով ջերմատների համար:

Հոդվածում ցանկացած փոփոխություն ծախսի տեսակ վերլուծելիս անդրադարձել ենք վերջինիս տնտեսման հնարավոր եղանակներին, ինչպես նաև դրանց ազդեցությանը կազմակերպության ֆինանսական կայունության և գործունեության արդյունավետության բարձրացման հիմնախնդրի շրջանակներում:

Բանալի բառեր. գյուղատնտեսություն, ջերմոցային տնտեսություն, ջերմատուն, ջերմոց, գործարար ծրագիր, ինքնարժեք, փոփոխություն ծախսում, վերլուծություն:

АНАЛИЗ ПЕРЕМЕННЫХ ЗАТРАТ В СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ СОВРЕМЕННЫХ ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ

АРТАК ОГАНЕСОВИЧ АЯНЯН

аспирант Институт экономики им. М. Котаняна НАН РА

Аннотация

В статье рассматривается необходимость и важность составления бизнес-планов тепличных хозяйств в условиях современных рыночных отношений.

По результатам исследовательской работы автором проводится анализ основных переменных затрат в себестоимости продукции современных тепличных хозяйств. Рассматривается изменение динамики переменных затрат тепличных хозяйств с производственными площадями 10560, 40550 и 100000 кв/м. В статье при анализе любого вида переменных затрат принимаются во внимание возможные способы экономии последних, а также их влияние на финансовую стабильность и повышение эффективности деятельности в рамках проблемы.

Ключевые слова: сельское хозяйство, тепличное хозяйство, теплица, парник, бизнес-план, себестоимость, переменные затраты, анализ.

ANALYSIS OF VARIABLE COSTS IN THE PER UNIT COST STRUCTURE OF MODERN COMMERCIAL GREENHOUSES

ARTAK HOVHANNES AYANYAN

Ph.D. Student, M. Kotanyan Institute of Economics
National Academy of Sciences, Republic of Armenia

Abstract

The article first justifies the need and importance for designing business plans by Armenian commercial greenhouses at the current stage of development of the market economy. Then, based on the research results, the author analyzes the main variable costs in per unit cost structure of modern commercial greenhouses. The author provides the dynamics of variable costs when the area of a commercial greenhouse is 10,560, 40,550 and 100,000 square meters. While analyzing each type of variable costs, the article provides possible methods of reducing the discussed costs and their impact on financial stability of companies within the context of increasing the effectiveness of performance.

Keywords: Agriculture, commercial greenhouse, greenhouse, business plan, per unit cost, variable cost, analysis.